

Anders Christensen
<anders@geekhouse.no>
øl-evangelist, cerevisafil, zymurgist, cenosillicafob, nerd, &c

Det rene vanvidd?

Den tyske Renhetslovens liv og levned
- med smaksprøver

*Foredrag for Det gode øls klubb
på Den gode nabo tirsdag 9. august 2011*

Det gode øls klubb 9. august 2011 Anders Christensen

Et **blikk på Renhetsloven før og nå**, motivasjonene bak den, hva sier den egentlig, hvilke utslag gir den, hvor og når har den vært virksom, og ikke minst: vi **smaker på øl** som er utenfor og innenfor renhetsloven.

Presentasjonen er tilgjengelig for alle, ingen problemer med opphavsrett, mine deler er tilgjengelig under **Creative Commons BY-SA** (Attribution Share-Alike). Skal publisere den på bloggen min.

Øltid! Tsingtao

Opprinnelig et tysk koloni-bryggeri i Qingdao i Kina (Tsingtau på tysk)

Brygget etter renhetsloven

Nasjonalisert av kommunistene, men brygget etter renhetsloven gjennom hele kommunisttiden, også under kulturrevolusjonen

Privatisert, og har nå kommersialisert produksjon og smaksbilde.

Foto: Clarin

9. august 2011

Anders Christensen

Opprinnelig het bryggeriet **Germania Braueri**, og var det **andre bryggeriet i Kina**, etter Harbin i Manshuria.

Brygget etter **renhetsloven** under **tysk kolonistyre**, både under nasjonalistene, japanerne og kommunistene, men etter at de ble **kommersialisert og privatisert**, så har de rettet seg inn mot en mer øst-asiatisk bryggestil.

Dette bryggeriet er også «kjent» for å ha brukt **hakekorset** på etikettene sine, men i budistisk variant. Det er meg ukjent om det var en tilfeldighet eller et bevisst valg, men det mest sannsynlige er at de i mellomkrigstiden var eid av **Dai Nippon Brewing Co**, som hadde den buddistiske hakekorset som sitt varmerke – helt uavhengig av hva som skjedde i Tyskland. Det samme gjorde forøvrig Carlsberg og en rekke andre bedrifter som brukte det som et **tegn for lykke**.

Myten om Renhetsloven

I **1516** forbød Hertug Wilhelm av Bayern å bruke andre ingredienser enn malt, humle, vann og gjær i øl for å beskytte forbrukerne mot billige, dårlig og skadelige ingredienser, og siden har dette vært lovfestet i Tyskland og andre land som liker godt øl.

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

Dette er den **vanlige oppfattelsen** av renhetsloven, til tross for at det **delvis er direkte feil** og i alle fall er en **forenkling**.

Feilene er som følger

Ikke **malt** men bygg

Gjær nevnes ikke

Gjaldt **utenfor Bayern** først rundt 1900

Neppe bare for å **beskytte** forbrukerne

Godt øl kan brygges **utenfor renhetsloven**

Hertug Wilhelm av Bayern

*Bare litt mer katolsk enn paven
Tilnavn: «der Standhaftige»
Ledet mot-reformasjonen
Ko-regent med Ludvig X etter
en familiekrangel som faren
hadde forsøkt å unngå.
Fyrstehuset Wittelsbach
Kranglet med «alle» om
religion, herredømme over
ulike fyrstedømmer og
andre av livets detaljer.*

Det gode øls klubb

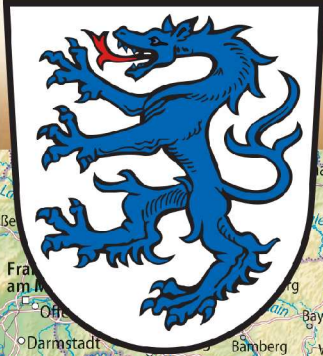
9. a

Man kan vel kanskje si at 'Der Standhaftige' er **diplomat-tysk** for "**kranglefant**". Det synes i hvert fall å være en god beskrivelse av Wilhelm IV.

Si litt om **våpenskjoldet**, som har et mønster som vi kjenner igjen fra **oktoberfester**, fordi det er bayerns våpenskjold.

Også **Karl XII** var **Wittelsbach'er**, sammen med Karl X og Karl XI, og han lot heller aldri en sjanse gå fra seg til la være å gi opp når han var stilt overfor dårlige odds.

Vi kommer tilbake til **Wittelbach'erne** etterhvert, de er i det store og det hele nokså **kreativt sta og intenst sære**.

Ingolstadt

Vedtatt på landdagen i
Ingolstadt 23. april 1516
Signert av Wilhelm IV
... neppe den passasjen i
lovteksten de ville tippet
at folk fremdeles
kranglet om 500 år
senere.

Kart: Lencer og NordNordWest

Anders Christensen

For **konspirasjonsteoretikere** er det verd å merke seg at Ingoldstadt har mange interessante kontaktpunkter:

- Det var der Viktor **Frankenstein** skapte sitt monster
- Det er stedet der **Gustav Adolfs hest** er stilt ut.
- Den opprinnelige **Illuminati** ble grunnlagt her.

Er dette **tilfeldig? Neppe!**

Det er langt mer sannsynlig at de dengang snakket om **delingen av Bayern** mellom **Wilhelm IV** og **Ludwig X**, en deling som egentlig ikke skulle skje, siden deres far, Albrecht hadde etablert arverekke til eldste sønn, men som Ludwig med hell argumenterte mot siden han var født før det dekreet.

Byen er kanskje ikke den største og viktigste, men den ligger veldig godt plassert, **omtrent like langt** fra alle de viktigste byene i Bayern. Pent og nøytralt sted å holde en 'konferanse'.

Øltid! - Gruitbier

Har en urte- og krydderaktig smak som er typisk for øl før humle kom i bruk.

Primært er det brukt pors

Porsplukking var en gang mer alvorlig enn plukking av multer er i dag.

Kontroll med pors-handelen var en monopolsituasjon.

Det gode øls klubb

9. august

Foto: Bernt Rostad

Kan nevne **Ferdinand Porse**, og norske steder som **Porsgrunn** og **Porsanger**, men også Lyngør (tild. Viester-Riisør) og Risør. Tidvist også nevnt 'post', som i navnet Postmyr. Pors har også annen bruk, blant annet mot utøy, kryddersetting og til farving, men det er nok til øl den har vært mest brukt.

Pors er brukt **rundt hele Nordsjøen**, og jeg heller til at **skotsk «ling ale»** kan være en misforståelse av «ling» brukt om en plantes vokseform, i stedet for om en konkret art av planter.

Rundt den tiden Renhetsloven ble til, var gruit **storindustri**, der rettigheten til å lage det var monopolisert til noen få personer. Bryggerne måtte kjøpe fra disse, og krydderet var **ferdigblandet** – ofte også med malten, for at ikke bryggerne skulle trickse med blandingen.

Rettighetene til **porsmyrer** var **så viktige** at det ofte ble eksplisitt nevnt i eiendomskontrakter, og det ble regnet som stor skade å bryte andres porsplanter.

Alle er enige om at **porsøl er sterkere** enn annet øl, og at det konsistent gav sterkere hodepine dagen etter, samt at man ble **'tullete i hodet'** av det. Det er fullt mulig at det var **noe mer enn alkoholen** som virket. Dagens porsøl er gjennomgående pinglete, en ble brygget ved at en porskvist ble båret igjennom bryggeriet og på et tidpunkt hadde nærkontakt med bryggkjelen.

Det er mangt og mye her som man ikke ønsker i ølet sitt, selv om endel er eller har vært helt aksepterte ingredienser.

Det som er **skrevet med rødt** er ingredienser som er nokså tvilsomme, og som man kanskje ikke ønsker i ølet sitt. Her er noen forklaringer på enkelte av ingrediensene

Paradisfrø – Aframomum melegueta

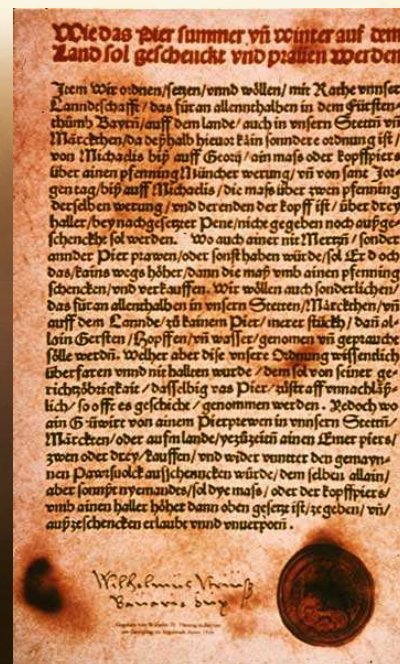
Piggeple – Datura Stramonium

Hva sier renhetsloven ?

I en lov om prisregulering av ølsalg av 1516 står der:

Wir wöllen auch sonderlichhen das füran allenthalben in unsern Stetten, Märckthen, vñ auff dem Lannde, zü kainem Pier, merer stückh, dañ allain Gersten, Hopffen, uñ wasser, genomen uñ gepraucht sölle werdñ.

Dvs: bygg, humle og vann ...
... ikke malt, hvete eller gjær.

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

De skrev «bier» med «p», som i Jörg Schnaitter som i 1524 ble beskrevet som «**pierprew**» i bryggeriet Löwenbräu i München.

Det finnes **mange 'versjoner'** dette bildet, og de synes å referere til ulike dokumenter. Men fremfor å ta det som utgangspunkt for en konspirasjon, så kommer det nok av at man laget flere loven, og at alt måtte skrives for hånd. Når man da senere skulle avfotografere det, har man hatt flere versjoner å forholde seg til.

Det er verd å merke seg alle de gale variantene som man oppgir at denne renhetsloven angav er det eneste konsistente ofte at det kun skal være **fire ingredienser** – selv om det faktisk bare var **tre** i den opprinnelige Renhetsloven. De vanligste er:

Vann, malt, humle og gjær

Vann, byggmalt, hvete og humle

I tillegg sier den også

- Brygging kun fra 29. september (Mikkelsmess) og frem til 23. april (Jørgensmess)
- Fastsetter maks-prisen på øl i ulike situasjoner og til ulike årstider, dobbel pris om sommeren.
- I noen gjengivelser gir den hertugen rett til å stoppe ølbrygging når det er lite eller dyrt bygg.
- Overtredelse medfører inndragning av ølet.
- Tillater litt ekstra avanse for serveringssteder som ikke selv brygger, men kjøper øl

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

Bryggeforbudet om sommeren var grunnet i at det var **for varmt** å brygge, slik at ølet ble for **infisert og gjærpreget**. Dermed kunne man forby dette sommerølet og å nekte alle å brygge om sommeren, unngikk man kommersiell konkurranse presset grensene for tidene det var tilrådelig å brygge på. Dette kan sees på som en **forløper for**, eller i hvert fall en forutsetning for det **undergjærede lagerølet**, som nettopp oppstod i Bayern.

Maksimalpriser for ølet er nyttig for å hindre prisøkninger, spesielt når det er lite råvarer. Husk at **øl var en basismatvare** som stod for en god del av ernæringen, så dette var omtrent som når staten idag prisregulerer melka. Det gir også mening av sommerølet er dyrere enn vinterølet, siden det ikke er lov å brygge om sommeren.

Blasfemiske spørsmål

(til bryggerier som sier de følger Renhetsloven av 1516)

- Hvorfor brygger dere om sommeren?
- Hvorfor bruker dere ikke kun naturlig gjæring?
- Hvorfor selger dere ikke ølet for 10-20 ø/ltr?
- Den erklærer at den kun gjelder for Bayern. Kan ikke da alle utenfor Bayern brygge som de vil og fremdeles være i overensstemmelse med den?
- Har dere ofte fått beslaglagt ølet deres?

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

Merk at det essensielle her er at man sier at man brygger etter den spesifikke **renhetsloven at 1516**, ikke etter **Renhetsloven uten datering**, eller bare den tyske renhetsloven – for den har vært i mange versjoner.

Merk at de kommer seg unna pkt 3 om pris dersom de sier «brygget etter...»

Noen bryggerier som hevder dette?

- **Christiansands** bryggeri

Man får bare stille dem spørsmålene.

Forløperne til Renhetsloven

1156 Augsburg: bylovene gir straff til de som brygger «dårlig» øl
1293 Nürnberg: forbud mot å bruke hvete til brygging pga matmangel.
1351 Erfurt: forbud mot annet enn «Malz und Hopfen» til ølbrygging
1361 München: byen sjekker kvaliteten på ølet som brygges, og antall bryggere synker kraftig de følgende årene
1409 Landshut: forbud mot å bruke annet enn malt, humle og vann
1434 Weißensee: artikkel 12 i «Statuta Taberna» krever at øl ikke lages fra annet enn vann, malt og humle.
1447 München: forbud mot å bruke annet enn bygg, humle og vann
1453 Regensburg: Forbud mot frø, urter, vekster og lignende ting
1478 München: Påbud om kun å bruke bygg, vann og humle
1486 Landshut: Forbud mot røtter, bark, nøtter og lignende.
1487 München: Bryggere sverger kun å bruke bygg, humle og vann
1507 Eichstätt: Forbud mot en rekke ingredienser av type urter og krydder, men fremdeles tillatt med einer, salt og karve
1516 Bayern: Den kjente renhetsloven blir innført.

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

Denne lista gjør det vel en gang for alle uttrykkelig klart at renhetsloven **ikke oppstod i et vakum i 1516**, men var kun en naturlig videreføring av reguleringer som strakk seg **minst 150 år bakover**.

Til en viss grad kan det påstås at de andre reguleringene var **by-spesifikke**, men i hvert fall noen av dem ble utvidet til å gjelde hele hertugdømmet.

Det er også gjennomgående **tre eksplisitte motivasjoner** for disse lovene,

- 1) at det er urter som er **farlige for drikkeren**, og
- 2) at man ønsker å **reservere hvete til brødbaking**
- 3) man skal ikke utkonkurrere hverandre med **ekstrem-øl**.

Det vil si at malt/humle-fokuset først **oppstår i Erfurt**, som ligger i **Thüringen**, og altså nesten 60 år senere i Bayern.

Foto: Euku

Øltid!

Köstritzer Schwarzbier

*Største, eldste og best kjente
bryggeri av Schwarzbier (1543)*

*Påstås å være en videreutvikling
av Braunschweiger Mumme –
som var et fyldig krydderøl*

Idag er det innenfor renhetsloven

*Tysklands svar på Guinness: ser
sort og fyldig ut, men er egentlig
lett og litt tynn.*

9. august 2011

Anders Christensen

Om dette ølet sies det gjerne at det er rødlig **svart** med et off-white skum, det er **kraftig røstet**, relativt **tørt**, tydelig **maltsmak**, men uten at det er søtt eller fyldig – det er nesten **tynt**. Snev av **karamell** og **lakris**. Mange synes smaken er skuffende fordi de danner seg et bilde utfra ølets utseende.

Sies å ha vært Göthes favorittøl.

De neste 300 årene ... en veldig lang oppvekst

1548: Freiherr von Degenberg tillates å brygge hveteøl.

1551: Loven modifiseres til å angi malt i stedet for bygg, og tar også med gjær. Videre tillates koreander og laurbær, mens bulemurt og tysbast forbys.

1553: Loven repeteres og det forbys å brygge mellom 23. april og 29. sept ... igjen!?

1602: Degenberg-slekten dør ut, og rettighetene til å brygge hveteøl faller tilbake til Wittelsberg-slekten.

1616: Salt, einer og karve tillates.

1850: Schneider tillates å brygge hveteøl

1861: Igjen forbys alle andre ingredienser enn byggmalt, humle, vann og gjær. Gjentas i 1865 og 1868.

Det gode øls klubb

Foto: Cezary Piwowarsky

På mange måter er Renhetsloven et **produkt fra siste del av 1800-tallet**, snarere enn av 1516. Det faller sammen med regjeringstiden til **Ludwig II** (1864-86) – den kjente **slottsbyggeren**. Det er en **nasjonalromantisk tid**, og det er kanskje i det lyset man må se renhetsloven: som en illusjon av en myte om det rene ur-ølet som man holder rent også i moderende tid.

Det er like mye en **anakronisme** på slutten av 1800-tallet som slottene til Ludwig II var, men begge bidro til å bygge opp den nasjonale myten.

Oktoberfest

En urgammel bayersk fest for å feire øl og renhetslov i oktober hvert år?

Urgammelt? Nei, først i 1810 som et hesteløp i anledning et kongelig bryllup (som neppe var verd å minnes).

I oktober? Nei, flyttet til september pga bedre og varmere vær, men avsluttes i første fredag i oktober.

Men, om 29. sept var start på bryggingen så ville man i månedskiftet sept/okt ha behov for å drikke opp gammelt øl og et ønske om å prøve det nye ølet.

Det gode øls klubb

9. august 2011

Foto: senator86

Igjen møter vi **familien Wittelsbach**, denne gangen **Ludwig I**, som hadde en serie **kvinnehistorier** og en hustru som satt hjemme på slottet og led med verdig mine, små symbolske hints og folkets medfølelse. Ludwig måtte nesten abdisere over affæren med **Lola Montez** (irsk danser Eliza Gilbert) og dessuten endret han navnet til **Bayern med Y**, fordi han som **helfrelst på alt gresk** likte den staveformen bedre. Sønnen ble dytte på den greske tronen.

Forøvrig var dronningen, Therese av Saxe-Hildburghausen, ifra dette bryllupet en **left-over fra kort-kort-lista** av passende koner til keiser **Napoleon**.

Andre fargerike Wittelsbach'ere:

Ludwig II var den **gale slottsbyggeren** og døde under sære og uavklarte omstendigheter,

Etterfulgt av **Otto**, som i var gal og som i løpet av sin regjeringtid på 30 år **neppe ble klar over at han var konge**.

Etterfulgt av **Ludwig III** som var nokså normal – dog måtte si fra seg **kravet til den greske tronen da ha giftet seg**, for foreldrene ville ikke at han skulle fristes til å ta tronen og dermed måtte konvertere fra sin katolske tro.

Øltid: Neumarkter Lammsbräu Urstoff

*Urstoff er merket
Dortmunder/
Helles.*

*Litt fyldigere og litt
mindre humlet enn
pilsner.*

*Gammelt bryggeri
som har gått 100%
organisk siden 1970*

*Malter selv
Tørker lokal humle*

**Neumarkter
Lammsbräu**

Det gode øls klubb 9. august 2011 Anders Christensen

Karismatisk, **femte-generasjons brygger/eier** som arvet det gamle familiebryggeriet og bestemte seg på 1970-tallet for å kombinere sin hippie-aktige **miljøbevissthet** med familiebedriften. Opprinnelig et småbybryggeri av den typen Bayern har hundrevis av.

Øltypen er en mellomting mellom **Dortmunder** og **Helles**. dortmunder er nesten som pilsner, men **fyldigere** (men tørr) og litt **mindre humlet**, men gjerne med **mer svovel** i vannet som **lar humla komme tydeligere frem**. Brygget på kalkrikt vann. Godt karbonert.

Münchener Helles kommer av Hell -'lys' – er en øltype introdusert av Späten 21. mars 1894 i Hamburg (la oss teste det langt borte!) og ett år senere i Bayern. **Ren smak**, subtile balanser med en svak humle aroma og en nedtonet men tydelig og langsittende bitterhet. Skal være tørr men med **tydelig maltkarakter** for å balansere at det er mye kalk i vannet, noe som kunne gitt humla en skarpere smak i et tynnere øl.

Mange vil si Dortmunder **ikke er en egen øltype**, men den er såpass forskjellig og dessuten **St. Michael og Roger Protz** annerkjent den som det.

Renhetsloven erobrer Tyskland

1871: Et samlet Tyskland innfører en «renhetslov light» som tillater blant annet sukker, stivelse, sirup og ris. Unntak for Bayern som har sine egne, gamle regler.

1896: Innføres i Baden

1900: Innføres i Würtemberg

1906: Den bayerske renhetsloven innføres 6. juni overalt i det tyske keiserriket,
... og det er fred og ro i ca åtte år.

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

Først nå begynner man å snakke om renhetsloven og å ta den skikkelig alvorlig, for frem til dette har det vært en **sær-bayersk ting**.

Det er vanskelig å forklare hvorfor den brer om seg, for det er en **retro-lov** for håndverkere som går **helt på tvers av** hvordan bryggeriene var på full vei inn i **vitenskapens verden** på dette tidspunktet.

En **forklaringsmodell** kan være at den fremste øl-vitenskapsmannen – **Louis Pasteur** – **hatet alt tysk**, spesielt etter tapet i krigen i 1870. Det påstås at han konsentrerte seg om øl-forskning kun for å sikre at det franske ølet skulle bli bedre enn det tyske. Hans bøker ble forbudt å oversettes til tysk, mens han selv aktivt **hjalp ikke-tyske bryggerier** med å bedre kvaliteten. Det er kanskje litt søkt, men det **kan** være en forklaringsmodell i en verden der tyskerne sier de har verdens beste øl, ikke pga av vitenskapen men pga den magiske renhetsloven, samtidig som det er en interessant observasjon at det er få internasjonalt store tyske pilsnerer, for de kommer helst fra Tsjekkia, Danmark, Nederland, Belgia, Frankrike, USA og Canada. Kanskje Pasteur vant allikevel?

Etter Sovjetrepublikken Bayern

- Etter keiserdømmets fall **løsrev Bayern seg**, og var til og med en kort måned en sovjetrepublikk
- Ved Tysklands nye samling til Weimar-republikken i 1919 satte fristaten Bayern krav om at **Renhetsloven måtte fortsette å gjelde** for hele Tyskland. Innfridd 1923.
- Kravet ble innfridd, muligens fordi Bayern var en stor delstat, og det var et enkelt krav å innfri.
- Den kalles først nå Reinheitsgebot.

Ble en del av Biersteuergesets.

Etter andre verdenskrig

- Etter andre verdenskrig ble Weimar-republikken oppløst og Tyskland ble styrt av de allierte
- Ved Forbundsrepublikkens (Vest-Tyskland) dannelse i 1952 satte Bayern krav til at Renhetsloven måtte gjelde for hele Tyskland dersom de skulle gå med.
- Kravet ble innfridd – og de allierte gav sannsynligvis blaffen.
- I nødsårene like etter WW2 var det lov med mye rart av tilsetninger – dog ikke i Bayern.

Ved Tysklands samling

- Etter Berlin-murens (1989) fall var det gitt at de to republikkene skulle smelte sammen til ett land.
- Bayern satte som krav til å gå med på samlingen at Renhetsloven skulle gjelde også for Øst-Tyskland, der den ikke vært gjeldende i kommunisttiden.
- Kravet ble innfridd – og Øst-Tyskland ble vel egentlig overkjørt og hadde ikke noe valg.

Merk imidlertid at innen muren falt, hadde det også falt en annen mur, den som vernet Vest-Tyskland mot import av øl som ikke var etter renhetsloven.

Den europeiske union

- Ved etableringen av det indre markedet i EU (rundt 1990) var det mange lover som måtte avstemmes.
- Mange i Bayern mente at man skulle løsrive seg fra Tyskland og EU om ikke Renhetsloven ble gjort gjeldende i hele EU.
- Kravet ble **ikke** innfridd, og ingen trodde at Bayern ville gjøre alvor av en slik trussel.
- Tyskland beholdt imidlertid renhetsloven for øl produsert innenlands.

Det var sikker ikke noe enklere at det var et **bryggeri i Alsace** som klaget – det er jo av sine egne man skal ha det.

Etter 2005 har følgelig renhetsloven kun vært et **frivillig** anliggende for bryggeri med hensyn på ingrediensvalg og reklameeffekt. Samtidig virker det som om renhetsloven har fått et **bevissthetsmessig boost** av at den er eliminert, og sukker og mais og ris er blitt svært lavstatus som ingredienser.

Argumentene

OK, så forbrukerne skal beskyttes mot farlige tilsetninger i ølet, men ...

- Hvis sukker og andre næringsmidler er så farlig, hvorfor er det tillatt i andre produkter?
- Er ikke egentlig alkoholen i dette ølet langt farligere enn bruken av sukker eller andre korn enn bygg?
- Dessuten bryter dere loven selv, dere kaller det bare ikke «bier», men tillater det drukket.
- Og i overgjæret øl er det jo likevel lov ...

Dette var argumentasjonen i dommen der Tyskland tapte, og sjelden har vel en saksøker hatt et **dårligere utgangspunkt**? Det var veldig tydelig at renhetsloven var en **rent følelsemessig ting**, og at argumentasjonen om forbrukersikkerhet var et **dårlig kamuflert vikarierende motiv**.

**Øltid: Weihenstephaner
Hefe Weissbier**

*Verdens eldste bryggeri (1040), men
kan trolig spores tilbake til 768, da
klosteret fikk skatt i form av humle.
Rasert av hunere i 955
Nasjonalisert av Napoleon i 1803.
Hveteølet deres regnes for å være en av
verdens beste og typeretteste hveteøl.
Weihenstephan huser en av verdens
beste bryggerihøgskoler.*

Foto: Usien

9. august 2011

Anders Christensen

Også **Weltenburger** kloster har et troverdig krav på å være verdens eldste bryggeri. Også **rasert av svenskene** under trettiårskrigen, omtrent samtidig med at Neumarkter Lammsbräu ble startet.

Navnet betyr **St. Steffen**, og dette er på sett og vis en **øl-helgen**, siden han kan bes til ved **hodepine og hangover** – St Steffen ble nemlig steinet til døde.

Overgjæret øl og andre smutthull

Det kan brukes hvete og
noen andre kornslag

Det kan brukes
sukkerkulør (karamell)

Alt er greitt om du lager
det av malt

Det er greitt å brygge
hvordan du vil, bare du
ikke merker produktet
«bier»

Det gode øls klubb

Foto: Gamsbart

Selv om **lagerølet ble holdt relativt strikt til renhetslovene**, var disse for det overgjærete ølet **gjennomhullet som en sveitserost**.

Merk forøvrig datoen på 500-års jubileet på korken. En av de fine tingene med å ha så mange varianter av Renhetsloven, er at man kan feire dens jubileum så mange ganger. Oslo gjorde det samme.

Et viktig poeng her er at **om man prisregulerer** eller skattereregulerer en vare, må man også **standardisere varens beskaffenhet**. Ellers velges billige råvarer og høye utsalgspriser for å maksimere lønnsomhet. Normalt ønsker selger å ta mest mulig for produktet for å ha god avanse, men dersom det ikke er mulig, er det eneste man kan gjøre å redusere kvaliteten.

Flere land (bl.a Norge og Storbritania) har hatt renhetslov eller tilsvarende lovgivning kombinert med **skattlegging av ingredienser**, slik at man trenger å **unngå at bryggerne finner andre – uskattede – alternativer**.

Kan også nevne **konkurransefortrinnet**, for om et utenlandsk bryggeri brygger et godt øl, kan det ikke umiddelbart eksporteres, og det er ikke sikkert at det blir helt det samme om det brygges innenfor renhetsloven.

Kritikk mot Renhetsloven

- Gir utidige begrensninger på ingredienser
- Burde være en sak for helsemyndighetene, og ikke detaljeres i en lovtekst for hver vare.
- Virker konkurransehemmende
- Virker ensrettende på bryggeriene
- Fokus på råvarenes art, ikke deres kvalitet eller tilstand, eller behandling/prosessering

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

Trenden er vel at **tradisjonister og Pils-drikkere** synes at renhetsloven er topp, mens folk innen andre bryggetradisjoner – som **belgiere og alle som liker moderende mikrobryggeriøl** – synes det er noe stort tull.

Det er spesielt at **ølnerder tidligere var store forsvarere av den**, mens de i dag stort sett synes den er irrelevant.

Renhetsloven i Norge

Lov om tilvirking, innførsel og beskatning av øl, av 28. juni Nr. 4. 1912, innført for ikke «at vildlede publikum med hensyn til ølets sande beskaffenhet»:

§1. Ved øl forstås enhver ved gjæring eller på annen lignende måte fremstilt alkoholholdig, udestillert drikk som ikke er tilberedt av eller tilsatt andre stoffer enn vann, malt, humle og gjær eller for øl, tilvirket i tilvirkerens hjem overensstemmende med § 3, tillike ener, enebær, pors, sirup og sukker, de to siste stoffer dog ikke i større mengder enn henholdsvis 100 og 50 gram pr liter vørter. [...]

§3. Ølbrygning, som sker i tilvirkerens hjem og med hans egne apparater sam ttil bruk enten i hans egen husholdning eller for arbeidere ved hans gaardsbruk, undtages fra beskatning og fra de med hensyn til beskatning i den lov givne forskrifter. Til ubeskattet hjemmebrygning maa tilvirkeren ikke anvende malt, maltekstrakt eller vørter, som er blit ham overdrat av nogen anden, eller som er tilvirket i anlæg, hvis tilvirken er bestemt til salg eller til derav at tilberede varer for salg.

Enhver, som driver salg eller utskjænkning av øl, er uberettiget til at foreta ubeskattet husbrygning.

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

Plassert mellom **lov om taugbaner og løipestrenger** og **lov om likbrænding**.

Med andre ord: **renhetslov**, med mindre man **brygger hjemme**. Men man har ikke lov å bruke annet enn **humle og pors** å smakssette hjemmebrygg. Og man **må malte kornet selv**! Sannsynligvis en formulering for å **eliminere hjemmebrygging** uten å drepe tradisjonen med gårdsbrygging.

Til hjemmebruk var det lov å lage øl som ikke var øl, og derav kommer nok tradisjonen med **tomtebrygg**, som er hjemmebrygget øl som er så svakt at det ikke teknisk regnes som øl, og dermed går det fri av reglene for bruk av malt.

Det er også verd å nevne at før 1913 ble øl **beskattet indirekte** via en skatt på **malt**, og nettopp derfor var det viktig at man ikke brukte sukker for å unndra seg skatten. Det er nok slike vurderinger som har overlevd inn i en nye alkohollovgivningen, selv om skattemodellen altså ble endret.

Hva var lov i Norge

- Kun fire ingredienser til kommersiell brygging for det som skulle serveres innenlands.
- Hjemmebrygging tillatt med pors, einer og moderate mengder med sukker.
- Det var ikke lov å hjemmebrygge med malt man hadde kjøpt, man måtte malte selv.
- Servering kunne utelukkende foregå i hjemmet eller til gårdsarbeidere
- Men til øl som eksporteres er alt øl.

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

Nei, du får **ikke lov til å brygge med kjøpemalt**, du må **malte selv** ... men du kan skjenke arbeidskarene dine så fulle du vil – i arbeidstiden – det er helt uproblematisk.

Merk at **eksportøl** er ikke det samme som eksportert øl, for eksportøl er en innenlands øltype for konsum i Norge, men som har sitt utgangspunkt i øl som ble eksportert.

Norge hadde til langt ut på 1970 og 1980-tallet en diger øleksport, opprinnelig nokså kompetitiv, men etterhvert var det mest **eksport til skipsagenter** rundt om i verden som solgte det videre til norske handelskip. Det lille som er igjen av denne eksporten er vel **Aass bock** som selger en del i USA – delvis på grunn av at det er et kult navn der - «It's a kick Aass beer!»

Renhetsloven i Hellas

- Bayerske Otto Friedrich Ludwig von Wittelsbach ble valgt til konge av Hellas 1832
- Implementerte renhetsloven i god bayersk stil
- Grekerne kastet kongen i 1862, men glemte å oppheve renhetsloven
- Ble truet av EU i 1986 for å fjerne den, og så ingen grunn til å krangle
- ... sannsynligvis mer interessert i vin

9. august 2011

Anders Christensen

Kong Othon I av Hellas, og sønn av Oktoberfest-Therese.

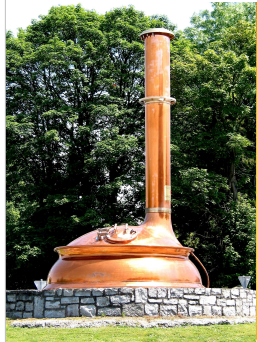

Foto: Jean-Pol Grandmont

Øltid: Chimay Bleu

- Belgisk trappistøl
- Sies å brygges med mel, hvetestivelse, dextrose, ekstrakt av humle og karamell (og byggmalt)
- Følger ikke renhetsloven
- Munkene liker ikke så godt å snakke om det.
- Fan-klubben glemmer å huske på det ...

Foto: Riflemann

Anders Christensen

Vi må også huske på at:

- Det er mye **vanskeligere å brygge en god tysk pilsner** enn en god belgisk dubbel, hvor det er så mye mer smak å gjemme variasjon og eventuelle usmaker bak.
- Munkene er **mer interessert i at klosteret skal gå rundt økonomisk**, ikke i ølet i seg selv, det er ikke helt slik at bare fordi de har viet livet sitt til religionen, så slutter de å tenke på økonomien – snarere tvert om, for de selger varer nettopp for å brødfø seg.

Ølet er rødlig **mørkebrunt**, med et fyrverkeri av aromaer, med **frukt, krydder, gjærpreg, rosin og karamell** i front, og lakris, sjokolade og toffee i bakgrunnen. Søtt og alkoholisk med en fyldig munnfølelse som ender i en relativt tørr ettersmak med endel bitter humle.

Renhetsloven i Afrika

(Etter oppfinnelsen av kjøleteknikk)

NAMIBIA
Tysk koloni 1884-1920
Renhetslov fra 1906
Fremste bryggeri er
Namibia Breweries, som
bruker renhetsloven som
salgsargument
Namibia fikk i 2009 et lite
mikrobryggeri: Camelthorn Brewing
som følger renhetsloven «som en
selvfølge»
Noenlunde vennlig krangel med
Sør-Afrika om hvem som har
det beste ølet
... men ikke er formelt lovpålagt

TYSK ØST-AFRIKA
Tysk koloni 1891-1918
Renhetslov fra 1906
Brygger idag i tre tradisjoner:
Tradisjonell brygging
Internasjonal lagerbrygging
Innenfor renhetsloven
Kun ett bryggeri brygger idag
innenfor renhetsloven
I mellomkrigstiden ble
Tanzania «invadert»
av et kenyansk
bryggeri
Innen tradisjonsbrygging
er det mye som ikke
er helt renhetslov ...

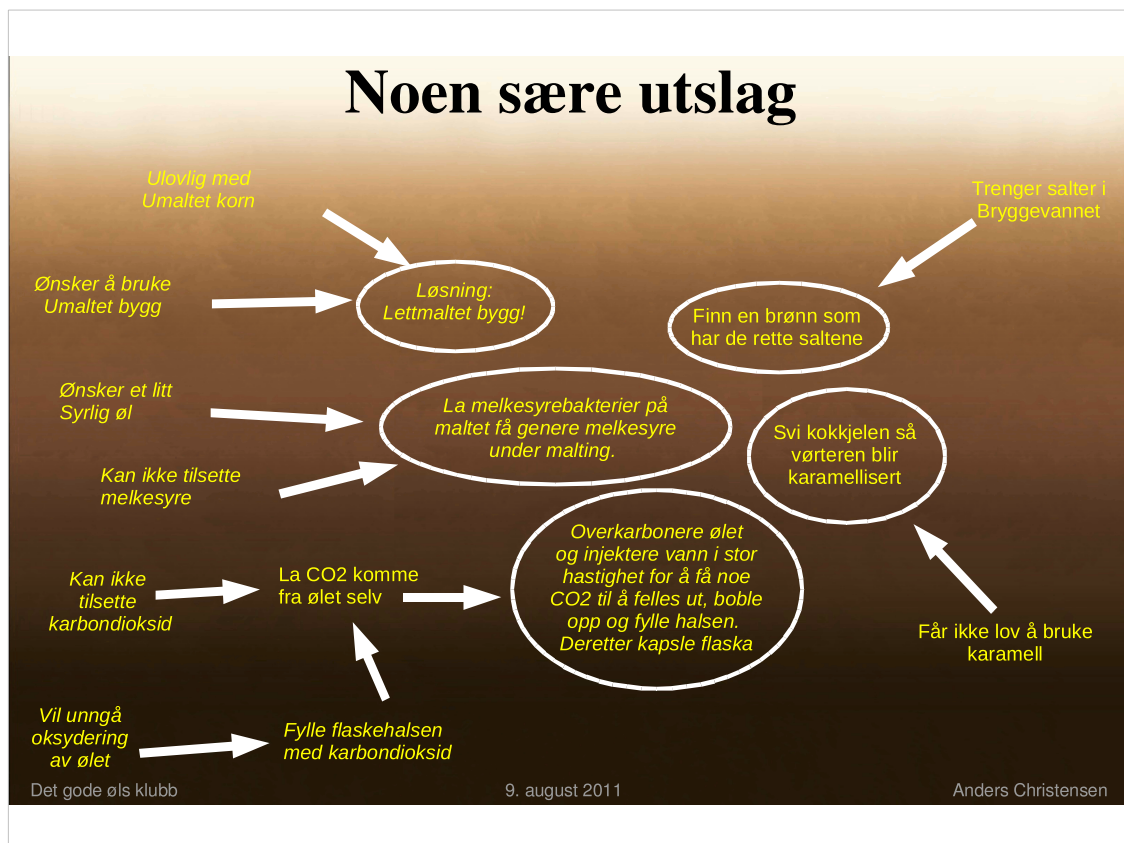
TOGO og KAMERUN
De må ha hatt renhetslov en
gang i tiden, neppe i dag.

Det gode øls klubb 9. august 2011 Anders Christensen

Namibia var fra 1920 et **lydrike under Sør-Afrika**, og i de to landene var det en '**kulturkamp**' om øl, mellom det sør-afrikanske ølet basert på engelsk bryggestil og internasjonal lager, og det namibiske ølet som var brygget etter renhetsloven. Fint om de ikke krangler om annet enn det.

Kan nevne at **Guinness** har en helt **annen strategi**, som går ut på å spinne av lokalt drevne brygger-filialer. Derfor brygges Guinness med lokale kornslag som **hirse** i Afrika.

Jeg mangler informasjon om **Togo** og **Kamerun** – begge disse to var betydelig større, men biter ble hakket av til nabokoloniene.

Det er vel ingenting galt med renhetsloven som sådann, men den gir seg utslag i at bryggeriene gjør sære ting som ikke har noen kvalitetsmessig fornuftig grunn, bare **for å komme rundt** at de ikke kan bruke annet enn de Fire Ekte ingrediensene.

Konklusjoner

- Mest en «skrytelov» for å skryte av ølet
- Tvilsomt om den har beskyttet forbrukerne
- Navnet Renhetslov er 1800-talls.
- Bayern selv ble ikke skikkelig styrt av renhetsloven før på 1800-tallet.
- Egentlig en bayersk fiks idé og eksportartikkel
- Mange vil hevde at den er unødvendig
- Mer øl-romantikk enn nyttig lovgivning.
- Kanskje mest en konkurranseforrykkende lov?

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

Selv om Renhetsloven i Norge ble innført i 1913, så virker det ikke som bryggeriene **startet å skryte** av at de fulgte den før etter at den var utdatert og egentlig burde vært erstattet av lover om matvaresikkerhet og produktinformasjon.

Kilder, opphavsrett og takksigelser

Public domain: Afrikakartet, Våpenskjoldene for Ingolstadt og Bayern; Portrett av Otto av Hellas; Portrett av Wilhelm av Bayern;

CC BY: Oktoberfestbildet (Foto: senator86); Menno og Jens (Foto: Bernt Rostad);

CC BY-SA: Kart over Bayern (Lencer og NordNordWest); Köstritzer Schwarzbier (Foto: Euku); Tsingtao (Foto: Clarin); Neuschwansteiner slott (Foto: Cezary Piwowarsky); Weihenstephaner Hefe Weissbier (Foto: Usien); Reinheitsgebot flaskekapsel (Foto: Gamsbart); Chimay flasker (Foto: Riflemann); Bryggkjele utenfor Chimay (Foto: Jean-Pol Grandmont)

Gjengivelsen av teksten av renhetsloven er litt mer usikker, men dette er for det første en lovtekst og for det andre er det langt eldre enn lengden på opphavsretten. Logo for Neumarkter Lammsbräu er hentet fra den tyske wikipedia, og den er markert som noe uviss opphavsrett der.

Takk til bruk av Ubuntu, LibreOffice Impress, Gimp som jeg har brukt mens jeg laget denne presentasjonen og til Wikipedia og Wikimedia Commons som har vært til hjelp og støtte med å finne materiale og fotos

Mitt bidra i dette foredrag tilgjengeliggjøres som Creative Commons «Navngivelse-DelPåSammeVilkår» (Attribution-ShareAlike). Se forøvrig
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/no/>

Takk til Jörg Finkeldey ved Camelthorn Brewing for å bekrefte situasjonen i Namibia.

Det gode øls klubb

9. august 2011

Anders Christensen

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:BlankMap-Africa.svg>

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wappen_Ingolstadt_alt.svg

<http://it.wikipedia.org/wiki/File:Masskrug.jpg> (c) senator86

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Otto_of_Hellas.jpg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bayern_Wappen.svg

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Deutschland_%C3%9Cbersichtskarte.png

(c) Lencer og NordNordWest

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:DH-Wilhelm_von_Bayern.jpg

<http://www.flickr.com/photos/brostad/4643840251/sizes/l/in/photostream/> (c) Bernt Rostad

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:K%C3%B6stritzer_Schwarzbier,_2010.jpg (c) Euku

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tsingtao_Beer.jpg (c) Clarin

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Neuschwanstein_Castle.jpg (c) Cezary Piwowarsky

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Weihenstephan_Weissbier.JPG (c) Usien

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Muenchner_Reinheitsgebot.JPG (c) Gamsbart

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chimays.jpg> (c) Riflemann

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chimay_CuB1JPG.jpg (c) Jean-Pol Grandmont

http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:Neumarkter_Lammsbr%C3%A4u_logo.svg

Øl jeg gjerne skulle hatt med?

Inderøy Kvamsholmer

Inderøy Kvitweiss

Røros Johannes Konstknekt

Löwenbräu Original

Schneider Weisse

Berliner Bürgerbräu Berliner Weisse